

Spis treści

Wprowadzenie	5
Część I. Prawidłowości procesu uczenia się	
Od autorki	8
Rozdział I. Dlaczego uczenie się?	9
1. Tradycyjny i nowoczesny model nauczania i uczenia się	11
2. Efektywność procesu uczenia się	15
3. Stadia w procesie uczenia się	17
4. Jak rozpoznać style uczenia się, uwzględniając różnice między ludźmi?	18
4.1. Sposób analizy tekstu	19
4.2. Strategie uczenia się	20
4.3. Style uczenia się	20
4.4. Systemy reprezentacji poznawczej	21
4.5. Style myślenia	21
4.6. Typy inteligencji	22
4.7. Typy temperamentu	24
Rozdział II. Przyspieszone uczenie się	27
1. Czynniki sprzyjające przyspieszonemu uczeniu się	27
2. Pozytywne myślenie a sukces w uczeniu się	29
2.1. Budowanie WSWS – wysokiej samooceny i wiary w siebie	32
3. Zasady przyspieszonego uczenia się	33
4. Cykl przyspieszonego uczenia się	38
4.1. Środowisko dla procesu uczenia się	40
Rozdział III. Uczenie się w klasie jako grupie społecznej	42
1. Wybrane cechy grup	43
2. Komunikacja społeczna w grupie	47
3. Etapy rozwoju grupy	47
4. Role społeczne w grupie	49
5. Rola lidera grupy	52
Rozdział IV. Autorytet w procesie uczenia się	58
1. Refleksje o autorytecie	58
1.1. Rodzaje autorytetu	61
2. Autorytet a władza	62
3. Autorytet w oczach dzieci – aspekt rozwojowy	64
3.1. Młodszy wiek szkolny	65
3.2. Średni wiek szkolny	65
3.3. Starszy wiek szkolny	66
4. Budowanie autorytetu	67
4.1. Procedura konstruktywnego utrzymywania autorytetu	67
Strona dla Ciebie – arkusz samooceny	71

Część II. Przegląd metod aktywizujących	
Od autorki	74
Rozdział I. Metody i techniki aktywizujące	75
1. Metoda aktywna czy aktywizująca?	75
2. Dlaczego metoda aktywizująca a nie tradycyjna?	75
3. Istota metody aktywizującej	77
4. Prezentacja wybranych metod i technik aktywizujących	81
4.1. Techniki wspierające rozwój grupy	81
4.1.1. Metafory	81
4.1.2. „Niedokończone zdania”	82
4.1.3. Wywiad – rzeka z samym sobą	83
4.1.4. „Poszukaj kogoś, kto”	84
4.1.5. „Pory roku”	84
4.1.6. „Projekt Alfa”	84
4.2. Techniki asertywne	85
4.2.1. Technika „pięciu etapów”	86
4.2.2. Technika „zdarłej płyty”	86
4.2.3. Technika „czas do namysłu”	86
4.2.4. Technika „zmniejszanie napięcia”	87
4.3. Metody i techniki uczenia się	87
4.3.1. Mapa pamięci (mind mapping)	87
4.3.2. Projekt edukacyjny	88
4.3.3. Metoda tekstu przewodniego (MTP)	91
4.3.4. „Karuzela”	92
4.3.5. „Kawałki tortu”	93
4.3.6. Checklist – lista kontrolna	93
4.3.7. Planowanie z przyszłości	94
4.3.8. Technika twórczego myślenia 635	95
4.3.9. JIGSAW, czyli puzzle	96
4.3.10. Mapa klanu Szkotów	96
4.3.11. „Running dictation” – dyktando w biegu	97
4.3.12. „Wąż”	97
4.4. Metody i techniki rozwiązywania problemów	97
4.4.1. „Burza mózgów”	97
4.4.2. „Myślowe kapelusze”	98
4.4.3. Analiza pola sił Kurta Lewina (APS)	99
4.4.4. Metoda kreatywnego rozwiązywania problemów (KRP)	100
4.4.5. Metoda rozwiązywania konfliktów bez porażek albo „dwóch zwycięzców”	104
4.4.6. „Akwarium”	104
4.4.7. Technika „kuli śniegowej”	105
4.4.8. Dyskusja „Puste krzesło”	105
Część III. Metody i techniki aktywizujące w praktyce	
Od autorki	108
Rozdział I. Planowanie procesu uczenia się w klasie	109
1. Planowanie procesu uczenia się przez ucznia	109
2. Planowanie procesu uczenia się ucznia przez nauczyciela	110
3. Przykładowe scenariusze	118
Strona dla Ciebie – miejsce na Twój autorski scenariusz	129
Teksty uzupełniające	130
Zamiast zakończenia	151
Bibliografia	153

Wprowadzenie

Określenia „metody aktywne” i „metody aktywizujące” na dobre zadomowiły się w języku oświatowym. Warto w tym miejscu przypomnieć, iż termin „metody aktywizujące” pojawił się w literaturze dydaktycznej w latach siedemdziesiątych i miał zupełnie inne znaczenie.¹

Współcześnie oba te pojęcia często stosowane są zamiennie, jako tożsame, co jest daleko idącym uproszczeniem i prowadzi do wielu nieporozumień. Które z tych określeń jest właściwe? To jeden z problemów, które wymagają rozstrzygnięcia.

Innymi wymagającymi odpowiedzi pytaniami są:

- ▶ Dlaczego tak wiele uwagi przywiązuje się w ostatnim czasie właśnie do metod nauczania – uczenia się, kryjących się pod wymienionymi wcześniej nazwami?
- ▶ Czym różnią się one od innych metod zwanych „podającymi”?
- ▶ Na czym polega istota metod „aktywizujących” („aktywnych”)?
- ▶ Kogo lub co mają one aktywizować?
- ▶ Jak je stosować?
- ▶ Czy wystarczy jedynie znajomość wszelkiego rodzaju technik pobudzających uczniów do nauki, stosowanie ich od czasu do czasu, by zyskać miano nauczyciela realizującego nowoczesny model nauczania?
- ▶ Jakie przesłanki leżą u podłoża nowoczesnego podejścia do nauczania?

Celem publikacji, którą masz, Drogi Czytelniku, przed sobą, jest próba znalezienia odpowiedzi na te pytania, ujęte w formę przewodnika o podstawowej wiedzy dotyczącej prawidłowości procesu uczenia się, a także próba obalenia kilku mitów na temat uczenia się, sugerujących, że:

- ▶ szkoła jest najlepszym miejscem do nauki,
- ▶ inteligencja jest cechą stałą,
- ▶ rezultatem nauczania jest uczenie się,
- ▶ wszyscy uczymy się w taki sam sposób,
- ▶ stosowanie metod aktywizujących jest marnotrawstwem czasu, w którym uczeń mógłby przyswoić większą partię wiedzy,
- ▶ nowoczesne nauczanie polega na uatrakcyjnianiu procesu dydaktycznego przez stosowanie różnych technik pobudzających uczniów do aktywności.

¹ B. Dłużniewski, *Metody aktywizujące w kształceniu zawodowym*. Warszawa 1971.

Publikacja prezentuje również 30 metod i technik aktywizujących zaczerpniętych z różnych publikacji, nie zawsze dostępnych na rynku wydawniczym, oraz propozycje ich zastosowania. Piszac ją, wykorzystywałam nie tylko wiedzę dotyczącą metod aktywizujących i przyspieszonego uczenia się, ale także doświadczenia własne zdobyte w pracy nauczyciela i edukatora, a więc w procesie nauczania – uczenia się młodzieży i dorosłych.

Celem książki nie jest definiowanie podstawowych pojęć dydaktycznych, takich jak: „nauczanie”, „uczenie się”, „metody podające” czy „burza mózgów”. Można je znaleźć w bogatej literaturze pedagogicznej. W pogoni za poszukiwaniem nowoczesnych metod nauczania – uczenia się nie wolno o nich zapomnieć, zwłaszcza nauczycielowi.

Żywię głęboką nadzieję, iż takie – bardziej praktyczne – podejście do zagadnienia zostanie przyjęte przez Czytelnika, ze zrozumieniem, a zagłębianie się w lekturę spowoduje stopniowy wzrost przekonania o konieczności zastępowania sformułowania „proces nauczania” pojęciem „proces uczenia się” i zaowocuje nieco innym postrzeganiem roli nauczyciela i odmiennym podejściem do planowania procesu dydaktycznego.

Życzę przyjemnej lektury.

Bożena Kubiczek